

Perustulohack 2016

Onneksi olkoon, sinut on valittu!

Tietopaketti perustulopilottiin valituille.

Silja Uusikangas & Minna Manninen

Mikä on perustulo?

Perustulo on tuloa, joka maksetaan säännöllisin väliajoin kaikille yhteiskunnan jäsenille henkilökohtaisesti ilman ehtoja ja tarveharkintaa. Sen tarkoitus on vähentää tukien hakemiseen liittyvää työtä ja vapauttaa aikaa ja voimavaroja muulle toiminnalle, esimerkiksi työn tekemiselle tai työn hakemiselle.

Perustulo itsessään on verovapaa etuus. Työtulojen noustessa perustulo vähitellen leikkautuu verotuksen myötä pois. Perustulo on siis toimeentulon turvaamisesta kaikissa elämän vaiheissa nykyistä yksinkertaisemmalla mallilla. Samalla kaikenlaisen työn vastaanottaminen helpottuu ja itsensätyöllistämisen sekä yrittämisen henkilökohtaiset riskit pienevät.

Suomalainen sosiaaliturvajärjestelmä on jäänyt työelämän muutosten jalkoihin. Perustulo vastaa erityisesti lisääntyneeseen työttömyyteen ja työsuhteiden sirpaloitumiseen, jotka aiheuttavat toimeentulon epävarmuutta. Se korjaa myös nykyiseen sosiaaliturvajärjestelmään vuosien aikana erilisten pienten ja suurten uudistusten muodostamaa monimutkaista kokonaisuutta.

Käsitys perustulon luonteesta on vaihdellut eri aikoina. Välikillä perustulo on kulkenut kansalaispalkan, kansalaistulon, osallistumistulon sekä yhteiskunnallisen nimellä. Myös negatiivisesta tuloverosta on puhuttu yhtenä vaihtoehtona perustulolle.

Kokeiluja perustulosta sosiaaliturvajärjestelmän korvaajana on tehty Yhdysvalloissa ja Kanadassa. Suomen kokeilu on kuitekin ainutlaatuinen, sillä siinä tarkoituksena on luoda koko väestön tasolle yleistettävissä olema malli, jonka pohjalta voidaan aidosti toteuttaa sosiaaliturvajärjestelmän uudistus Suomessa.

Petra Perustulo

Opiskelija 19 vuotta

Petra Perustulo pääsi peruskoulun jälkeen suorittamaan kaksoistutkintoa naapurikuntaan. 18-vuotissyntymäpäiväänsä saakka maksetut lapsilisät auttoivat kustantamaan bussikortin ja koulukirjat.

Abikeväänä Petralla oli edessä isoja muutoksia: täysi-ikäistyminen, ylioppilaskirjoitukset ja pohdinta siitä, mitä tehdä toisen asteen opintojen jälkeen. Täysi-ikäisyyden myötä perustulon piiriin siirtynyt Petra pystyi keskittymään ylioppilaskirjoituksiin ja pääsykokeisiin, ja 19-vuotissyntymäpäivänä varmistuikin opiskelupaikka korkeakoulusta toisesta kaupungista.

Kesätyösäästöjen ja perustulon turvin Petra pääsi muuttamaan omilleen ja aloittamaan korkeakouluopinnot jo samana syksynä.

MIKÄ MUUTTUU OPINTOTUESSA?

Ennen perustuloa opiskelijat olivat opintorahan ja asumislisän sekä opintolainan piirissä. Opintoraha oli sidottu suoritettuihin opintopisteisiin. Myös työntekoa opintojen aikana oli rajoitettu tulo rajoin. Perustulon myötä esimerkiksi keikkatyön tekeminen opintojen ohessa helpottuu.

Vastavalmistunut 25 vuotta

Petra on innoissaan opinnoistaan. Silloin kun lukujärjestys antaa myöten, hän tekee keikkatöitä kaksoistutkinnostaan saamansa kokemuksen turvin. Silloin kun keikkatöitä ei ole saatavilla, perustulo varmistaa, että vuokra tulee aina maksettua ajallaan, eikä tarvetta turvautua esimerkiksi pikavippeihin synny.

Kun Petra valmistuu 25-vuotiaana, on taloudellinen tilanne hankala, eikä hän työllisty heti vakituisiin töihin. Perustulo mahdollistaa, että hän pystyy ottamaan vastaan ensin lyhyitä sijaisuuksia, joiden myötä avautuu mahdollisuus hakea pidempiä

määräaikaisuuksia. Kun toimeentulo ei ole jatkuvasti vaakalaudalla, pystyy Petra hakemaan töitä tehokkaasti.

Petra saa omalta alaltaan vakituisen työpaikan kasvuyrityksestä. Palkka riittää elämiseen ja mahdollistaa säästämisen omaa asuntoa varten. Perustulo maksetaan edelleen Petran tilille niin, että verojen jälkeen Petran tulot ovat samat kuin ne olisivat ilman perustuloakin. Petra on edellisenä vuonna mennyt naimisiin kumppaninsa kanssa, ja kun kumppani joutuu jäämään äkillisesti sairauslomalle, perustulo auttaa perhettä muutosvaiheen yli.

MIKÄ MUUTTUU PERUSTURVASSA?

Ennen perustuloa sosiaalitukien ja lyhytkestoisten työsuhteiden yhdistäminen edellytti huolellista kokonaistulojen laskemista ja tiivistä yhteenpitoa Kelaan työtilanteiden muuttuessa. Perustulon automaattisuus vapauttaa enemmän aikaa työnhauulle ja helpottaa lyhytaikaisenkin työn vastaanottamista. Perusturvan taso säilyy keskimäärin samana kuin ennen perustuloa.

Lapsen syntymä 33 vuotta

Alkuvuodesta Petra huomaa odottavansa lasta. Petra puolisoineen sopii, että vanhemmat jakavat vanhempainvapaat niin, että kumpikin saa olla kotona lapsen kanssa tämän vauva-aikana. Perustulo ei vaikuta ansiosidonnaisiin tukiin, ja Petran ja hänen puolisonsa vanhempainrahan määrät määräytyvät minimittuen ja ansiosidonnaisen lisäosan perusteella. Lasten lukumäärästä riippuva lapsilisä auttaa turvaamaan lapsen perustarpeita.

PERUSTULO JA VANHEMMUUS?

Perustulo korvaa vanhempainetuudet ja kotihoidontuen kuitenkin niin, että ansiosidonnaiset tuet säilyvät. Lapsilisä säilyy lasten lukumääräperustaisena. Perustulo tekee helpommaksi vanhempien osa-aikaisen työssäkäynnin ja lastenhoidon yhdistämisen.

Työttömyys

39 vuotta

Petran perheessä koettaa rankat ajat: Petran työpaikalla käydään yt-neuvottelut toimialan käytyä kannattamattomaksi ja Petra jää työttömäksi.

Ansiosidonnainen työttömyysturva turvaa perheen toimeentuloa elämäntuoton alussa. Jos Petran työttömyys pitkittyy, on perustulon päälle mahdollista hakea yleistä asumistukea sekä toimeentulotukea.

Aktiivisesta työnhausta huolimatta alan työt ovat kiven alla, ja Petra päättää lisäkouluttautua, jotta osaaminen vastaisi työn tarjontaa ja työllistyminen helpottuisi. Aikuisopinnot mahdollistaa perustulo sekä keikkatyöt, joita Petra saa silloin tällöin lähikunnista.

PERUSTULO, ASUMISLISÄ JA TOIMEENTULOTUKI?

Perustulo korvaa harkinnanvaraiset etuudet lukuun ottamatta asumislisää ja toimeentulotukea, joita voi hakea tarvittaessa perustulon lisäksi.

Freelancer ja yrittäjyys

42 vuotta

Aikuisopinnot ovat tuoneet Petralle osaamista, joka mahdollistaa freelancerina toimimisen. Freelancerina toimiminen onkin alalla tyypillinen käytäntö, eikä vakituisia työpaikkoja juuri ole tarjolla.

Töitä on vaihtelevasti, ja Petra perheineen laskee tulot tarkkaan - onneksi perustulo tuo jatkuvuutta, joka auttaa ennakoimaan ja suunnittelemaan tuloja silloinkin, kun töiden määrää on vaikea ennakoida.

Kaksi vuotta freelancerina toimittuaan Petra kokee, että mielessä hautunut liikeidea on kypsä toteuttamiselle: hän päättää perustaa yrityksen. Edes aikaisemmin käytössä ollutta starttirahaa ei tarvitse hakea, sille perustulo turvaa toimeentulon yrityksen perustamisvaiheessa.

Petran ei tarvitse olla huolissaan, että yrittäjyys vaarantaisi perheen toimeentulon, sillä perustulo maksetaan henkilöperustaisesti myös yrittäjille. Päätös siirtyä yrittäjäksi kannatti, ja alle vuosi yrityksen perustamisen jälkeen Petra palkkaa jo osa-aikaisen assistentin, ensimmäisen työntekijänsä.

PERUSTULO JA YRITTÄJYYS

Perustulo pyrkii vastaamaan muuttuneen työelämän haasteisiin ja tekemään itsensä työllistämistä sekä yrittäjyydestä helpompaa. Perustulo korvaa aiemmin kunnan maksaman starttirahan, jonka tarkoitus oli varmistaa yrittäjän toimeentulo yrittäjyyden alussa. Lisäksi yrittäjä ei putoa sosiaaliturvan ulkopuolelle missään vaiheessa, sillä perustulo maksetaan henkilöperustaisesti.

Sairastaminen

58 vuotta

Lenkillä ollessaan Petra liukastuu ja loukkaantuu pahasti. Seurauksena on aivotärähdyks ja murtunut jalka, joka joudutaan leikkaamaan. Vaikka vakuutus korvaa osan Petran ansionmenetyksistä ja hoitokuluista, auttaa perustulo maksamaan lääkkeitä ja muita elämiskuluja. Jos Petra olisi palkansaaja, olisi perustulo korvannut aikaisemman sairauspäivärahan perustulon alle jäävältä osalta.

PERUSTULO, SAIRASTAMINEN JA KUNTOUTUS

Perustulo korvaa aiemmin maksetun sairauspäivärahan siltä osin, kun se jää perustulon alle. Ansiperustaisesti korkeampi sairauspäiväraha maksetaan perustulon päälle. Kuntoutukseen ja esimerkiksi vammasta johtuviin kustannuksiin on mahdollista hakea lisätukea perustulon päälle.

Eläkkeelle jääminen 65 vuotta

Petra jää eläkkeelle yrityksestään samana vuonna kuin puolisonsakin. He iloitsevat, että aikaa on nyt enemmän asukasyhdistystoiminnalle ja pitkille kävelylenkeille. Perustulo ei ulotu eläkkeisiin, vaan eläkkeiden taso määräytyy kuten ennen perustuloakin. Petran palkansaajana toiminut puoliso saa takuueläkkeen ja sen päälle eläkkeen ansiosidonnaisen osan, kun taas Petra on kansaneläkeperustaisen yrittäjäeläkkeen piirissä.

PERUSTULO JA ELÄKE

Eläkkeiden taso on perustuloa suurempi, ja perustulon saaminen lakkaa kun eläkkeiden saaminen alkaa. Palkansaaja on kansaneläkkeen ja ansiosidonnaisen eläkkeen piirissä, ja yrittäjä saa kansaneläkeperustaista yrittäjäeläkettä.

MIKÄ MUUTTUU VEROTUKSESSA?

Perustulossa on käytössä tasavero, jolloin veroprosentti nousee, mutta yhdessä perustulon kanssa käteen jäävät nettotulot pysyvät keskimäärin samana kuin ennen perustuloa. Käytännössä perustulo verotetaan asteittain takaisin tulojen noustessa. Sen arvo tulee näkyviin palkansaajilla ja yrittäjillä erityisesti elämän muutoskohdissa, jolloin perustulo korvaa esimerkiksi sairaspäivärahan ja vanhempainetuudet ilman että niitä tarvitsee erikseen hakea. Perustulo ei vaikuta ansiosidonnaisten etuuskien määrään.

Sinun mielipiteesi on tärkeä!

Toivomme kuulevamme, mitä ajatuksia tai kysymyksiä perustulokokeilu sinussa herättää.

Vastaamme mielellämme kysymyksiin perustulokokeilusta sekä sosiaaliturvan muutoksista perustulokokeilusta. Verkkosivuiltamme löydät lisätietoa muun muassa oikeusturvakysymyksistä, perustulon vaikutuksesta verotukseen sekä perustuloa täydentävistä tarveharkintaisista tuista.

Arvostamme sinun mielipidettäsi, joka auttaa meitä kehittämään parhaan mahdollisen mallin uuden ajan sosiaaliturvamallin.

Perustulo-tietosivun löydät osoitteesta
www.suomalainen-perustulo.fi

Onko sinulla kysymyksiä liittyen juuri sinun sosiaaliturvasi tilanteeseen?

Perustuloneuvontaa tarjoaa Perustulo-osastomme

sähköpostilla perustulo@kela.fi
puhelimella +35800 000 0000
(ma-pe 8-16)

